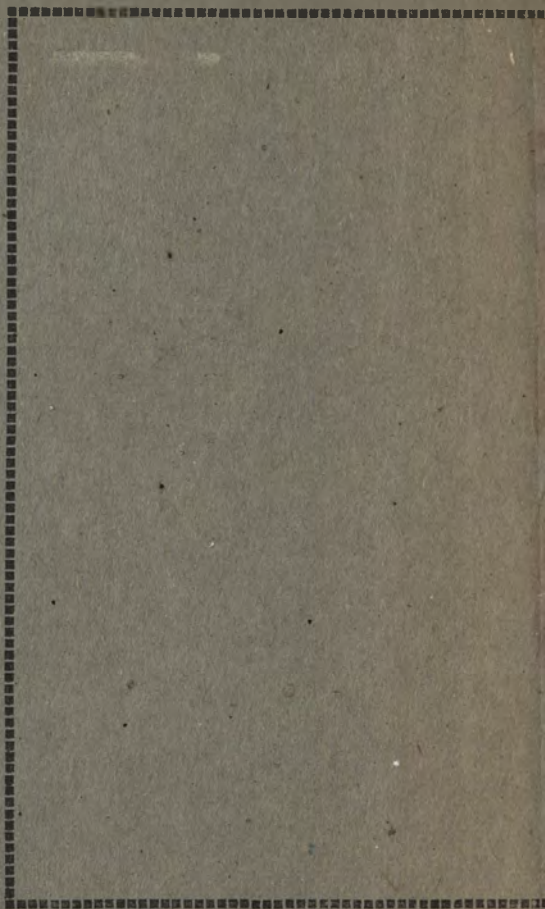

Kulisy Krawczyńska.

POD WARSZĄ

OPATRYWANIE RANNYCH W O

П. А. КУЛІШ

КРАШАНКА

РУСИНАМ и ПОЛЯКАМ

НА ВЕЛІКДЕНЬ 1882 РОКУ

вїдана тїпом другим

з ДОДАТКОМ ПОСЛІСЛОВА

У ві Львѳві

з Друкáрні Товáриства імени Шевченка

під зарядом К. Беднєрського

1882

К Р А Ш А Н К А

LIBRARY

П. А. КУЛІШ

КРАШАНКА

РУСИНАМ и ПОЛЯКАМ

НА ВЕЛІКДЕНЬ 1882 РОКУ

відана тіпом дру́гим

з ДОДАТКОМ ПОСЛІСЛÓВЪЯ

INSTYTUT

BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 7°
Tel. 26-68-63

У ві Льво́ві

з Друка́рні Товари́ства і́мени Шевче́нка

від за́рядох К. Бедна́рського

1882

<http://rcin.org.pl>

23.266

Накладом Автора.

<http://rcin.org.pl>

СЕ ХРИСТÓСУВАННЕ З ДРУЗЬЯМИ Й ВОРОГÁМИ

БІДОЛÁШНИЙ АВТОР

СТОЯЧИ МІЖ СЦІДЛОЮ И ХАРІВДОЮ

БЛАГОГОВІЙНО ПРИСВЯЧУЄ

СЛОВÓДЖЕНИМ ОД НАШОЇ ВЕЛИКОЇ ТУГИ

МУЧЕНИКАМ ЧОЛОВІКОЛЮБСТВА

ТАРА́СУ ШЕВЧЕ́НКОВІ

И

АДА́МУ МИЦКЕ́ВИЧОВІ

Слава въ ви́шнихъ Бо́гу, и
на землі миръ, въ чело́вѣцѣхъ
благоволеніе. — Воскресенія
день, просвѣті́тесь лю́діе...

Церковня піснь.

Браті, забудьмо да́вні чва́ри,
Та засвітімо сві́тло вкѹпі...

Хуторна Поззія.

Не малий ми на́рід, дарма́ ще
нас не добача́ють на́ші сусідо
у своїм велича́нні. Не малий
уже́ тим, що, до́кіль сто́яли ми
за По́льщу, під пято́ю в Ляха́
извива́лась Москва́, а як поча́-
ли сто́яти за Москва́, ста́ла тогді
По́льща пища́ти під пято́ю в Мо-
скаля́.

*Зазивний Лист до Української
Интелігенції.*

I.

Панове Русині, лю́бі на́ші украї́нські ро́дичі,
и ви, Панове Полякі, не чужі нам Українцям лю́де!
ра́ди сві́тлого свѣ́та, котре́ гово́рить нам, що на́ші
пре́дки воскресли в на́ших ду́шах и ми самі

воскрéснемо в душах на́ших потóмків, побесідуймо
вкупі про те, щò в на́ми діялось и щò з на́ми
дієця нині.

„З истóриєю трéба за все рахувáтись“, про-
мовив одін из вели́ких на́ших сучáсників, сла́вний
чоловіколю́бством перá свого, *) — рахувáтись
аж по́ти, ска́жемо від се́бе, по́ки заспоко́ймо в собі
невміру́щого ду́ха пра́вди. Му́симо з не́ю раху-
ва́тись и за на́ші недóмисли.

Тяжка́ и шкодли́ва те́мрява окривáла наш
украї́нський ро́зум из да́вніх давén, щò до на́шого
наро́днёго пра́ва, до на́шої грома́дзької пра́вди, до
на́шої одвіча́льності перéд судо́м культу́ри, сим
пра́ведним ареопáкгом наро́дів.

Посéрдили нас из Ляхáми лю́де богобоязли́ві,
богоуго́дні, богонóсні, богоподóбні и ма́ло-ма́ло не
богорівні. Посéрдили вони́ нас из вели́кої сво́єї
прихíльности до на́ших неписьме́нних пре́дків,
з вели́кої сво́єї ре́вности не по ро́зуму, и от, ми
аж и до́сі не перестаемо́ одно́ на 'дно́го важкі́м
ду́хом дихати.

Ще за́довго до Тата́рського Лихолі́ття, апó-
столи хри́стья́нської лю́бови и богосло́вської ненá-

*) Wictor Hugo, „Les Misérables“.

висти поучали на Дніпрі, що всі латінці — Божі ворогі, грішніші кривою своєю вірою над розбиша́к и харцизя́к, непрості́нно грішні перед Богом и перéд людьмі,*) а на Віслі проповідували с такою ж самою християнською крото́стю, що „Рúсин тільки ляцькою крówью гасить сво́ю біснувату нена́висть и застарілу жадо́бу помсти“.**)

По Татáрському Лихо́лїтї, ще до настання в Польщі ізуїцтва, Ляхи в на́ших владі́к-архиєре́ів бу́дї „бісові пекельники“, а Русь у римського пре́ла́цтва не прекла́далась над Жидову́. На́віть у пова́жних королівських гра́мотах ру́ські церкві́ именова́но с и на г о́ г а м и ; а посполі́тим польским пра́вом ру́ських попів повер́нено в підданство на́рівні з мужика́ми. Оді́ймати в нас „духо́вні хлі́бі“ ські́м чи та́кім ро́бом уважа́ли благоду́шні прелáти ді́лом спасе́нним и богоу́дним. За те ж и на́ше попівство не ма́ло собі́ за грі́х видумувати и про самі́х прелáтів, и про і́х духо́вних годова́нців, пані́в, та́кі рече́, які́ тільки́ була́ спробо́га відумати.

У XVIму столі́тї лютеранська та кальві́нська ко́лотне́ча за ві́ру прибáвила ру́ським по́пам за́взя́ття, не прибáвивши нау́ки. Плеска́ти язико́м,

*) Преподо́бний Тео́до́сій Пече́рський.

***) Та́кий же преподо́бний Ка́длу́бек.

а потім писати неможібні речі й пером стало у них таким звичайним ділом, як и клепати в монастирське біло.

II.

Козакі, не даючи вдові київського князя Симеона Омельковича господарювати, змусили її благати короля, щоб він узяв собі непокійний Київ, и дав їй у заміну Пинськ ис Кюбрином та Рогачевим, *) а ченці пишуть у своїх хронічках, що Ляхи силоміць зробили з руського княжества польське воіводство.

Козакі нападають розбобем на Межигорського Спаса, граблять и монастир и церкву, завдають „благочестивому“ чи „православному“ игуменові кривави рани; а київські ченці тільки й знають, що зневажати перед своїм народом Ляхів, забуваючи про те, що кривсвірші Ляхи з великою труднотою підняли Київ из останнєї руїни після Менгли-Гиреевої пожежи, и вдержували за християнським монархом сей пограничний гóрод одним рицарським самопожертвоуваннем первих воівод своїх, котрі служили „кресову“ службу не стілько королєві, яко сановники, скілько християнству, яко воїни святого креста.

*) „Археографическій Сборникъ“, VI, 88.

Первий бунтовник протів благочестівого пана, князя Острозького, козацький гетьман Косінський, не поліг у них, як було справді, у нападі на другого благочестівого пана, князя Вишневецького, в Черкасах. Ні! в чернечих хронічках записано, що Ляхи замурували ёго живцем у стовп серед Варшави.

Другого бунтовника, Наливайка, що чинив розбишачькі похвалки на Краків, на всю шляхту и на самого короля, козаки не видали коронному гетьманові серед боєвого свого коша, и не прийняв він заслуженої карі від катової сокири в Варшаві. Ні, ні! чернечі хронічки оповідають, що ёго спалено живцем у мідяному волу, за ёго б то оборону віри благочестівої.

Минаючи інші такі відумки, и між ними по-півське підпалюваннє міжнароднього ворогування в знаній кожному Львівській Літописі,*) спогадаймо напасника на культурних людей, Остриянина чи Острияцю. Сей у літописних наших споминках не покинув товаришів свого бунту серед гарячої битви над Сулою и не наложив головою у домовій бучі с козаками в Чугуївщині, як се ми знаємо з москóвських воево́дських „отписокъ“. О, ні! Из низерного легкóдуха и зрадливого вткікача зрób-

*) „Исказаніе Лѣтомъ отъ Рождества Христова року 1498 и по немъ будучихъ до 1649“.

лено в нас мученика инквізиторської лютости Ляхів, котрі, мовляв, ростерзали серед Варшави навіть и жінок и немовляток тих значних козаків, що похапано б то їх разом з Остряницею на богоміллі, як їздили козаки дякувати Богу за свою велику побіду над Ляхами та за вимушені в Ляхів пакта.

Сего́ мало. У Літописі Величка, злосліві прѣдки переховали для легковірних потомків универсал Остряниці про нелюдське тиранство лядзького рѣтмистра Геродовського. По сѣмѹ широко-вещательному универсалу, небувалий ніколи Геродовський вироблював такє, що, поки ми самі були неуками в исторії, ми вважали довгом своєї чѣсти помститись хоть словом, коли не ділом, над губителями наших прѣдків. Як же то почувались у серці своїм наші викохані в чернечих бурсах прадіди, почитуючи сі брехні! Як демонські палав їх дикий дух, загорівшись од сего́ ехідного підпалу!

III.

От же старосвіцькі наші пісменники не вважали своєї пекельної роботи за вчинок, противний Христовій науці, и найдоказнійшими тому свідителями служать нам їх сопєрники, просвічені далеко більше наших попів и ченців латинські прелати.

Як одні, так са́мо й дру́гі працюва́ли з вели́кою ене́ргиею над за́сівом уся́ких ви́думок по те́мних го́ловах, працюва́ли с спасе́нною ду́мкою — пере-тягті до́брих люде́й на ло́но справде́ншеї, як мов-ля́ли ті й дру́гі, хри́стия́нської це́ркви, на ло́но еди́ної, як певни́ли ти й дру́гі, спаса́ючої віри.

По церкв́ах и по костёлах, по манастиря́х и по кля́штор́ах, по ру́ських бу́рсах и лати́нських колле́кциумах, по богобоязли́вих дома́х и вся́ких збо́рищах, представля́лась то́гді знева́жлива для це́ркви ярмарко́ва сце́на, ще гірша віт тіе́ї, котра́ так возму́тила Хри́ста в Ерусали́мському хра́мі. Взива́ючи себе́ навза́єм Хри́стовими проти́вниками, обі́дві сто́роні хала́ють за по́лу вся́кого зустрі́чного и попере́чного, оббри́хують сво́їх антагоні́стів и грубия́нськими и найделікатні́йшими вира́зами, лести́ть и насміха́юцца, вгово́рюють и знуща́юцца, блага́ють и погро́жують, обма́нюють и тира́нять, підку́повують и вбива́ють на смерть, аби́ тілько́ попере́тягувати люде́й иш чужо́ї фа́брики суеві́рства у сво́ю вла́сну.

Сере́д се́го ярмарко́вого га́ласу й квалту́, умстве́нна те́мрява, бескрити́чність и легкові́рність, під па́звою побож́ности и благоче́стия, пану́ють над бага́тими и вбо́гими, яко́ї б ні були́ вони́ віри, и в цій погі́бельній те́мряві, сере́д поголо́вної не-приві́чки до яко́го не́будь ана́лізу, до яко́ї не́будь

прóвiрки слóва дiлами й вeщáми, у напушеному богослóвами туманi видумок про нéбо й зéмлю, двi зóвсiм iншого покрóю сiли рóблять щиросéрдих, так сáмо як и нiщих, фабрикáнтiв суевiрства своїми знаряддями до панувáння над лóдьми перевагою сiли и спокúси. Москвá й Пóльща, цáрство одногó и цáрство мнóгих царiв, користуюця незгóдою порiзненоi Рúси, и ту смертeльну ненависть, котрóю духóвнi лóде надiхали прихiльникiв кгрeцької и латiнської цeркви, обертáють у велике двiгало людзькiх сердeць на пiдмóгу самодержáвнeго або мнoгoдержáвнeго панувáння.

IV.

Благочестiвi попi, забезпeчуючи собi духóвнi хлiбi, нахиляють козáцтво до пiдданства москóвському царeви. Католицькi ксeнзи школами та костeлами припáють козакувáту рúську шлiхту до шлiхти пóльскоi нероздiлiмо. Прáвда з Непрáвдою хóдять промiж мiром обнявшись, и найлúччi лóде вiку свогó помиляюця, котóру з них як звáти.

З одногó бóку преподóбнi пóсники та святi мовчáльники гóрнуця до п'яногo козáцтва, не вважаючи на те, що сi защiтники справдeннeй християнської цeркви, воюючи мусульмáн, дeрли християн и за границею й дóма „бiльш, нiж би

змогли вкупі Турки с Татарами“.*) З другого боку король, серед збізуїченої своєї ради, ясує на сіймі, що лучче нехай згине з ним самим Польша, ніж поступитись Крєкам хоть латїнськими недобїдками.

Роспочинаєця нескінченна нїзка вворужених гарматами королївських комисій на вгамуванне козацтва, котрє одну рїку простягало до Москви, де царював єдиний, мовляли попи, сийющий під сонцем благочестївий монарха, а другу до Стамбула, де „повелїтель чотирєх кінцїв свїту“ настановляв за грїши восточного папу. Ходять коронні гетьманї по Вкраїні, обороняючи шляхецький, мїщанський, мужицький, ба и чернечий добробут од доморослої орди; а с церковних та монастирських закутків шїриця глуха пропаканда протїв людського замаха на благочестїе, и від Кїева до Львова розходїця чутка, що на походах жовнїре вистинають зустрічну Русь у пень не за що інше, як тїлько за те, що вона — Русь, и наступають на Вкраїну для того, щоб вирїзати благочестївих до ноги по саму москївську грядицю. **)

*) Слова королївського посла до козаків перед Хотїнською войною.

***) Львівська Літопись, мемуар якогось попа.

Серед цієї смуті, запорозькі чуприндири торочять по шинках та по ярмарках готівим на все обірванцям про наругу Жидів, панських прислужників, над благочестивим християнством. Про одного Жіда оповідають, що в нього в леху образ Ісуса Христа прибито до землі чотирма цвяхами, очі йому повиколупувано, груди, руки й ноги попробівано; про другого, що не дає козакам и мужикам ключів од церкви, щоб охристити дитину або звінчати молодих; про інших Жидів, що на одній милі становили по три корчми; ще про інших, що позарандували всі „козацькі ріки“, загніздившись на Самарі, на Саксані, на Гнилій, на Пробойній, на ріці Кудесці, у таких незнаних пустинях, на таких полувідуманих урочищах, де й козакам-бурлакам не було пристановища, де навіть Самуїл Зборівський помірає з низовцями від бесхліб'я и безвіддя. Сліпé кобзарство, спасаючи душу по монастирях и п'янствуючи с козаками по шинках, складає думи про сю тяжку наругу, котрі й досі російська исторіокрафія, цураючись критики, приймає à la lettre за историчні свідельства. Шкодліві відумки католицького ізуїцтва знаходять собі wet за wet у відумках запорозької голоти, котру навіть найученші и найпобожнійші українські попи тогочасні именують „преславним Військом Запорозьким“ — и шіриця по всій

Русі кривава ненависть до людського та до панського імени осліп.

Немногі тільки (як и на всім світі немногі, починаючи від часів Содома й Гоморри) праведно розумні душі, стоять крótкою вірою своєю и незасліпленою страстями правдою — з одного боку, против ласих на духовні руські хліби латинських прелатів, з друго́го против зрадли́вості своїх владик архиереїв, с тре́йтєго против любостяжання и бессердечности пи́шного па́нства, ш четвёртого против ди́кого в своїм не́тямі и занедба́нні мужи́цтва. Та спасе́нне діло їх чістої чолові́чної жи́зни, серед мизе́рних діл людського звірюва́ння, зістае́ця ле́дві виді́мим для исто́рика, мов ясна́ іскра в по́пелі, перехо́вана до́лею про дале́ку руську и польску́ б́удущину.

V.

Не дбаючи про сей тихий не́вечерній світ, байдужні на єго́ животворне сяево козаки вербу́ють у свої ќупи моло́діж, рождра́жену де́спотством непоря́дних батьків своїх, ви́ховану серед ха́осу середневі́кового грома́дського життя́, відопхнену від „шкільни́ої ча́ши“ її зловре́дною гіркото́ю, зіпсовану в ремесні́чих цеха́х цехово́ю кривдо́ю и всі́акою роспу́стою. Своім своево́льним буянне́м „по світа́х“,

вони протестують проти́в леда́чого життя́ в горо-
довій Україні, и згóрда титу́люють себе́ в сво́єму
запорóзькому схóвищі „д ó б р и м и мо́лоцья́ми“.
От же й сі бунтовники́ проти́в дома́шиї, грама-
дя́нської и церко́вної опе́ки за все й про все, що́
їм не до вподо́би на Вкраїні, винувáтять у в оди́н
го́лос па́нські порядки, да́рма що́ се бу́ли еди́ні
можéбні порядки у тяжкі́х обста́винах Украї́нської
на́ції. Виду́мують вони́ великі́ па́нські проти́в них
крівди, икгно́руючи свої́ дикі проти́в па́нів ви́брики;
роспростира́ють на всю шля́хту леда́че де́споцтво
кілько́х пога́нців, гіркі́х перш усёго́ самі́й шля́хті;
ма́люють па́нський по́бут на Вкраїні ра́ем, а му-
жи́цький пе́клом, и втелю́щують свої́ тенденці́йні
вїдумки на́віть захо́жим на Вкраїну́ чужозе́мцям,
на́віть такі́м па́нським офи́ціялі́стам, котрі́ хвали́-
лись перéд земля́ками свої́ми, що́ за 17 лі́т служби
в украї́нського ма́кна́та осади́ли на тата́рських
шля́хах и дикі́х поля́х півсо́тні вели́ких сло́бїд, чи
то во́ль, роско́лонїзува́вшихся по́тім у тї́сячу сі́л.*)

За горо́довім и сї́льскім гульта́йством, за-
тя́гненим у запо́рóзькі зата́зьці, цехові́ лю́де не
зна́ють, що́ робі́ти с свої́ми реме́ствами, кра́мніми
комóрями, ви́нницями, броваря́ми; а за шля́хецькими

*) Францу́зький инже́нір Бо́план, слуга́ Стані-
сла́ва Конецьпо́льського, знамені́того коро́нного геть-
ма́на.

охочокомонниками, мало чим лучшими від козаків, за тими робами та хоругвами, котрих посилено розганяти козацькі купи, купці покидають біті шляхи, тиняюця з возами по манівцях, и платять важке пробито замись легшого мита. Україна колотиця невгавущим колотом п'яного бунту з одного боку и вповажного посполитим правом розбою з другого. Благочестиві ченці, швендяючи в Москву по „милостиню на церковне строенне“, мовчять перед царем, нїби набравши в рот води, про козацьке хижацтво та розбишацтво, и красноричиво звертають невгавущу українську колотнечу на панів та на шляхту, що пийшли, мовляв, то в латїнство, то у всяке еретїцтво, и тяжко тїснять благочестивих християн, „наипаче ж козаків“.

Тим часом зїзуїчені прелати лазять по замках польских „королят“, и перед їх такими ж високими престόлами, як и престόл московського самодержця, винуватять за все й про все кудлатих схизматиків. Не вважаючи на те, що Наливайко грабив понївські дворі й церкви так само, як мищанські коморі, панські замки и мужичі оселі, звивають усє духовенство кгрєцької віри Наливайковою Сєктою, звивають Наливайками и Наливайковою Сєктою навіть ис костельних казальниць, навіть устами таких проречистих апостолів латїнства, як Фабиан Бірковський. А їх духовні годо-

ванці, такі поважні, заслужені и письменні люде як князь Криштоф Збаразький, замісь то́го, щоб запо́могою та нау́кою підняти ру́ських попів из узакóненого по́льским пра́вом мужи́цтва и підда́нства, пляму́ють перéд коро́лем слова́ми: *genus sceleste hominum*, все ру́ське духо́венство по́спіль.

Так-то дві га́рні, найга́рнійші в світі сла-вя́нські наро́дності, а в них дві рівноваго́ві поло-віні спасе́нної асоціа́ції „капита́ла“ *) с пра́цею и робо́ти розумо́вої з робо́тою му́скульною, на-цько́вані одна́ проті́в одні́єї лука́вими або́ сліпíми вождя́ми, гото́ві бу́ли впи́тись одна́ в одну́ зуба́ми, на погі́бель землі́, доро́гі обóм ім.

VI.

При таких обста́винах, наступі́ла татароко-за́цька чи козакотата́рська Хмельни́щина, ведучі́ за собо́ю рідну́ сестру́́ Тата́рського Лихо́ліття — Вели́ку Ру́їну. Дарма́ що козаки́ побива́ли ру́ську благочесті́ву шля́хту за одно́ с по́льскою лати́нською, чи то б то нечесті́вою, пліндрова́ли можливо́владних культу́рників и колонизаторі́в Украї́ни за одно́ з дрібно́ю шля́хтою, котру́ сама́ пі́сня наро́д-

*) Се сло́во треба́ розумі́ти в полі́тикоєкономі́ч-нім значенні́.

ня зве хліборобами ; дарма́ що коза́цька „та́борщина“ попрорізувала Ру́ську зе́млю безлю́дними шля́хами завширші́ в пять и де́сять миль ; дарма́ що коза́цькі гетьма́ні роспла́чувались из мусульма́нами однові́рним наро́дом свої́м, свої́ми підпомо́шниками и поту́жниками, — за все й про все винувачено на Вкраїні Ляхів. Дарма́ що ся багата и лю́дна тогді́ над саму́ По́льшу зе́млі, текуча, мовля́ли, молоко́м и ме́дом, за корóткого коза́цького панува́ння звелась ні на́ що, окрі́лась ні́ми́ми городі́щами та се́лищами, забі́ліла лю́дзькі́ми черепа́ми та кістя́ками, — вина́ па́дала на одні́х пані́в Ляхі́в, котрі́ми по́пі с коза́ками протурча́ли у́ші наро́дові з на́шої сторо́ні, так са́мо, як с по́льскої ксе́ндзі́ с свої́ми годова́нцями протурча́ли у́ші панам, па́нським синам-колле́кційнтам и всі́м, мовля́ли, „до́брим като́лікам“ Налива́йковою Се́ктою. Дарма́, на оста́нок, що Хмельни́цький був ра́зом и туре́цьким и моско́вським підда́ним, що на́віть наро́дня пі́сня прокли́нала ё́го за роспа́ту с Та́тарами украї́нськими парубка́ми, дівча́тами й молоді́цями,*) — и́мя „Коза́цького Ба́тька“ просла́влялось на Вкраїні, як Мойсе́еве.

*) Ся пі́сня дожи́ла до на́шого ча́су. Як вільно ще було́ етно́графува́ти промі́ж наро́дом по Вкраїні, я записав її в рідній око́лиці Хмельни́цького и напеча́тав у I-му то́мі мої́х „Записок о́ Южно́й Руси“.

Письмєнні українські люде не так хотїли, як м у с и л и прославляти Козацького Батька и за животā ёго, и по смєрти. Не говόримо вже про козацьких архиєрєїв, котрі „якоже рїза вь кровї намόчена не бѹдутъ чїстї вь вѣчноє врємя“.*) Спогадаймо тїлько те, що знāчнѹ частїна шляхти, навѣть людєй дѹбре вивчених по за границями Польши, обернѹлась, пїд час Руїни, в козацтво. Тяжкі криминалисти, безнадїйні стратєнци, легкодѹхї зрадники культѹри європєйської силкувāлись опаскѹдженї козацьким ремєством именā свої пїднїти вгѹру до героїзму чєсти, вїри и посполїтого добрѹбуту; видѹмували великодѹшнї прокламāції а posteriori козацьких бѹнтїв, и сочинѹли в пїдрѹблєних лїтѹписях такї справдєшнї пѹдвиги, як на вербї грѹшї, абї в тємне потѹмство своє перейтї не бешчєсними палїводами. **)

*) Исаїи гл. XV, ст. 21.

***) Що працювāли вони не дārмо, се ми вбачāємо в тїм, що фалшѹвану прокламāцію Хмельнїцького, пїд дāтою 28 маѹ 1648го рѹку, Ахеографическая Комиссія напечатала мїж своїми Актами, а рѹкїв через десѹток переложїла францѹзькою мѹвою в ширѹкому quarto, котрїм хотїла „объяснїти“ Еврѹпї „исторїю Югозападнаго Краѹ и его отношенїй кѹ Россїи и Польшѹ“. — Сѹмѹ постїдному для исторїичнєї наѹки и грѹмāдзької повāги докѹментовї дāно ось яку кāзву: „Универсаль Гетмана Войска Запорожскаго Богдана Хмель-

VII.

По Великій Руїні, роздérто Україну пáдвое
и перéтяго Дніпрóм. Татáрський бéріг Славý-
тиці, під москóвським панува́ншем, осімо коза́цтво,

ницкаго Жителямъ Малороссійской Украины и Коза-
камъ, въ которомъ, изображая жестокия утѣсненія,
претерпѣнныя ими отъ Поляковъ въ вѣрѣ, чести, иму-
ществѣ и самой жизни, убѣждаетъ ихъ соединиться
съ нимъ для защиты правъ своихъ вооруженною ру-
кою“. — Мұшу оговоритись, що Археографическая
Коммиссія зробила се не с політичнёго ехйдства. Се
в неї бұла —

„Незнанья жалкая вина“,
як сказав Пушкін про Татáр.

Величні пóдвиги так названої „общерусской“
историографіи здаюцца вже якоюсь дiкою мрiєю. От
же вони здаюцца дiкою мрiєю тiлько тим, хто не вдо-
вольняецця самою „фáбулою истóриi“, и бажáе вбачати
истóрию „описáтельною соціолóггиею“, наукою вбес-
пéчення громадзького добрóбуту. У полуночній Вави-
лоні не хочуть сéгó знáти. Там не тiлько нiхтó не
вважáе на такі науковi скандáли, як пiднесенне Еврóпi
затемнiння истóриi Югозáпадного Края пiд назвою
„объяснення“, та ще й тогó загукують, у когó є очi,
щоб бачити.

Се ж дрiбнá дрiбно́та рóбить такé з истóриею
вгорi, а спогляньмо, щó вона витворяе внизу. Не знá-
ючи и не хочучи знáти, як у всёму свiтi преобразi-
лась ужé истóрия пiд надихом „правдiвоi релiкгии“, чи

позаймавши панські землі під свої займанщини. Р у с ь к и й б е р і г, порожній и безлюдний, доставсь надполовиненій Польщі.

Вважаючи по переко́рах и нарека́ннях козацьких од Налива́йка до Хмельницького, треба було б сподіватись, що на Татарському боці Дніпра постане життє райське, а Руський бік зістанеця пекельною пусткою, с котрої всяка жива душа втекатиме в московську Гетьманщину, до своїх, як у кобзарських думах утекали невольники из землі турецької, из віри бусурманської.

Вважаючи по тому, що в переказах письменників українських, пані жили на Україні як у раб, а мужики мучились як у пеклі; що, по бабським рідказням наших істориків, не було міри людській тісноті, неволі и нарузі під лядською кормигою

то „поэзіі науки“, вони роблять її іграшкою своєї умственной дикости, и навіть поруч не протестами людей тямущих печатають між нерушимими фактами такі падащі факти, як те, що Мельхиседек Яворський святів гайдамакам ножі, а Гонта різав своїх дітей.

На біду обом народам, и в польській пресі позаводилось такє ж самє літературне гайдамацтво. Мұшу с саміі ціноті національної про се нагадати. Бо винішу з рідної хати смітте не для того, щоб сусіде знали, як її занехлюєно, а для того, щоб, хоть не соромá перед простацькою хатою, держали вони свої палаці чєпурно.

у землі, текучій молоком и медом; що, по кобзарським думам, панські підпомогачі Жиди, мало того, що глумились из Божих церков, та и в самого неборака старця одіймали вiproхани по під віконню яйця; вважаючи це все, треба б логічно думати, що не полізе чоловік у ярмо, котре розбив серед кривавої поводи, и не вернеця в пекло, с котрого втік осмалений и скалічений.

Ні! от же бо ні!

Скоро забезпечено трактатами нову грانیцю москóвської Гетьманщини від польської України, зaráз починаюця величезні втеки невідневóленого нікому козацького народу під шляхецьке панування... Ті самі люде, с котрих, по кобзарським думам, так гірко знущались и по господах и по церквах Ляхи та Жиди (и коли ж, nota bene? тоді, як у кожного в руках була шабля, а перёд очима тисячостежковий шлях за Порóги!); ті самі люде, котрим безбóжне, беззакóнне и людожерне панство завдало Нерóпівські инквизиційні мýки и диявольські кривди; ті люде, котрі, с півського надиху, галасували, що лóчче жити в турецькій невóлі, ніж під людським пануванням, — тепер тиснулись на землі тих самих Конецьпольских, Потóцьких, Калінівських, Вишневецьких, Любомірських и т. д. и т. д., котрих силкувались извести з лиця землі, вірізати до погы, відушити

по Україні, по всій Русі, ба и по всій Польщі, так щоб и духу їх нігдѣ не пахло.

За малій час, на вдивовіжху историкові, порожнє поприще Великої Руїни зробилось вельми людним, веселим, роскішним, и зацвіло такими достатками, що самі дідичі, сині и внуки козацьких недобитків, сидючи в Варшаві, питали в своїх осадчих та кгубернаторів: „Звідкіля се ви берете такі гроші? Чи не познахóдили ви шведських скарбів, що шлетé нам стілько зóлота й сріблá з України“?

Чим же подякували панам Ляхам козацькі та москóвські втікачі за роскішне пристанóвище и за ту вольну волю в купецтві, реместві, господарстві и громадянстві, котра на злитій ляцькою и козацькою кровью землі виростила пишнобарвистий, співучий и танцюристий рай? Се знов така загадка, що ключá до неї треба шукати аж у преподобного Θεодосія Печёрського, аж у свято́го Кадлубка Надвислянського.

По старій памяті, українське гультайство (такé самé гультайство, якé повлазило тепér з обóх сторін у міжнародню прэссу) зніохалось из Запорозьцями; по старій памяті, українська темнóта наставляла ўхо своїм диким пастирям душ (а діча сих благочестивих пастирів ще побільшала посли Хмельничини); по старій памяті, вікохана віками злóба

на панів Ляхів опанувала неупотужнений освітою рózум упечáтливої, мечтáтельної, завзятої по своїй природі мáсси, та й поновíла під корогвáми Залiзняка й Гóнти ту, мовляв, „честь-славу, вiйськову справу, що самá себе на смiх не давала, неприятеля під нóги топтáла“.

Як перше ехiднi люде двiгали до своєї метi п'яне гультайство и дурне (бо не освiчене здоровою наукою) мужицтво то гризими, то припадними вiдумками, то на остáнок татарським терро́ром, так и тепер пiдняли ёго вiдуваною Золотою Грамотою и вiдуманими Свяченими Ножами, обнадéжливими якоби дарами царици Катерини.

Знана по всьому свiту Уманська Ризанина 1768го року кинула своє криваве сiєво на прославлену козацьку завірюху, на ту постiдну для нас пору народнiй жiзни, коли, замiсь людeй, просвiчених европeйським гуманiзмом (котрих могли б ми мáти, та не мáли, мiж своїми владиками й панáми), проповiдниками нáшими були тёмнi на óчi и на рózум кобзарi, вiкоханi в кóрчмах та в козацьких кошáх нáшi Гомeри, що восторгáлись нáвiть и похóдами в правослáвну Волóщину, де козаки (вкупi с Татáрами), мовляли вони, волóську кров иж жóвтим пiскóм у пóлi мiшáли, волóською крóв'ю рiчки й озeра випóвнювали, волóським трóпом гатки й байраки вимóщували.

VIII.

Затёмнене підрóbляними документами и фалшóваними літóписями діло Великої Руїни, після її восхваленої (о сóром!) українською мўзою имітації в Уманщині и Черка́щині, зробилось ясним, — тільки не для нас, не для козацьких правнуків, котрих москóвська пропакга́нда одурмáнила ще більш, ніж одурмáнила ізуїцька на́ших антакгоністів, панів Ляхів.

Ми прислухáлись жадним ўхом до гайдамацьких пісень, до запорóзьких традицій, до красомóвних сеймовіх докóрів „мóжним панáм, земним богáм“, за їх безўмний на́дмір, робили собі з уривочних вира́зів скрижáлі завіту, и не мáли очей на той добрóбут України, головне́ джерелó на́шої прорéчистої мóви, на́шої голосно́ї и правди́вої як Господне́ слóво пісні, котрий коза́цтво двійчі знівечило по послóвиці: „Зла йскра и пóме спáлить, и сама́ згáсне“.

Широ́ка на́ша письме́нність, втеря́вши ключ розумі́ння через прода́жність на́ших архиере́ів и ренекга́цтво на́ших дўків-срібля́ників, не привелá нас до мўдрого пра́вила: *audiatur et altera pars*. Вона́ задовольни́ла тільки на́ше азійське самохва́льство в виду́ европе́йської культу́ри, котру́ козаки́ припинили своїми́ екгоїсти́чними, анти-па-

триотічними во́йнами не тільки в Польщі, та и в самій Москóвщині.

Перебравши в пам'яті всі польські кривди й хиби, від Болесла́ва Хорóброго, що гостюва́в си́ломіць у Києві, до о́станнёго Ляха-жовні́ра, що підко́чувався під коза́цьких жіно́к на Україні; од пер́вого хлі́ба духо́вного, о́днятого в Ру́сина, до о́станнёго пере́ману ру́сінського бурсачка́ в ла́тинство, — ми не диву́ємось вели́кій нена́висті до ля́дзького ко́дла, котра́ не в одно́го Ру́сина-Украї́нця ста́лась нечи́стим джерело́м у́мственно́ї ене́ргії. Ляхи́ бо му́сили мсти́тись и мсти́лись над Ру́ссю за свою́ надвере́джену сла́ву, за свою́ погу́блену оччи́зну, за свої́х батьки́в, маті́ро́к, браті́в, се́стер, діте́й и вну́чаток, на о́станок и за свої́ ма́етності на Україні, набу́ті не одні́м побраті́мством из ви́шшою й ни́шшою шля́хтою, ні! бо сі́ ма́етності відку́плені у Татарви́ найблагоро́дні́шою польско́ю кро́взю; а по́мста и крива́ва ка́ра, яки́м би ми право́м її́ ні́ впова́жнювали, ще́ ніко́ли не сповня́ла душі́ винува́того йи́шими чу́вствами, опрі́ч звіря́чих.

IX.

Коли́ ж Русини́ призна́ють на су́ді сво́єї со́вісти, що́ бу́ло и чо́го ї́м поробі́тись роздра́тованими звіря́тами до прокля́того ля́дзького ко́дла, то

мусять призна́ти й те, що Ляха́м було́ ш чо́го поробі́тись лю́тими пекельниками́ и Драко́нами су́ддями до ядові́того ко́дла ру́ського. З обо́х бо́ків нако́или ми сті́лько ехі́дного и кріва́вого, сті́лько дурно́го и па́губного, що нема́ вже на землі́ й трибуна́лу, котрій здо́лів би нас россу́дити; а ми, замі́сь води́ з річки Ле́ти, жада́емо по да́вньому, по ва́рварському, по звіря́чому „сво́ю біснува́ту нена́висть и застарі́лу жадо́бу по́мсти“, як мовля́в підпа́люючи ля́цькі серця́ Ка́длу́бек, гаси́ти кро́вью сво́го неща́сливого анта́гоніста. Так са́мо й Ляхи́, замі́сь то́го, щоб заго́бити тисячо́літні ру́ські ра́ни брате́рською підмо́гою в непідневóленій ні́кому про́світі те́много лю́ду, силку́юцца по да́вньому и правдо́ю и кривдо́ю наро́бити нови́х Поля́ків ис старо́ї Ру́сі, и в слі́поті сво́й отда́ють ру́ську те́мноту́ да бідо́ту на пота́лу чужо́йдникам....

Та́йні и я́вні дві́гателі́ вза́много на́шого во-рогува́ння, з обо́х бо́ків, да́вно́ вже втеря́ли сво́ї ча́рі над на́шими серця́ми и сво́ю зве́рхність над на́шими ума́ми; а на́слідки і́х погі́бельної робо́ти, сказа́вши в на́шій украї́нській душі́ о́браз на́шої старо́свіщини, затума́нюють пе́ред на́ми й тропу́ до на́шої бу́дущини. Повбеспе́чували себе́ на́ші слі́піі во́жді, мов ті со́ви, приста́новищем у роскі́шних церко́вних ру́їнах на Захо́ді й на Схо́ді; а Ру́сини из Ляхо́м, гарячо́серді́ зная́ддя по́півської заже́р-

ливости, холодної и довговічнєї, як полярна крига, — з ласки добродіїв, що готові по всяк час рятувати чужі душі, не вмючи спасти своєї власної, опинілись за залізними штабами потужного деспотства, за некрушійними кратами безнадійної неволі.

Сидить завзятий Русин ис своїм лютим, тисячолітнім ворогом, Ляхом, у тісній тіснєві між двома морями, и надіхана століттями омани ярость робить обох їх біснувати. Мов два лєві, перед котрими тремтів колись грізний для всього Християнства Босфор, — з великого жалю про те, що було та й минуло, з великої роспуки перет тим, що мусить певно бути, роздирають вони тепер один одному груди до самого серця, и позирають кривавими очима злости на ту втіху, котрою втішають спільних ворогів своїх. На сю мерзєну боротьбу тратять вони останні сили, останні свої засоби, и, мов ті кглядяторі перед римським соборіщем нарбдів, обоюдно готують собі смерть, котрою не хвалитимеця ні один з їх потомків.

ПОСЛІСЛІВ'Є.

Не купи хати, а купи сусіда.

Українська пословиця.

Ворога хлібом та сіллю карай.

Українська пословиця

Дякую польській інтеліктгенції, дякую братерським серцем за її просвічене вітання мого поклику до згоди з Русинами. Хоть, може, ще й небагато нас таких, у десятках мільйонів що обоюдним спочуттєм прихилиємось один до 'дного, та вповаю, що розпочинаємо новий період польскоруської жінні. Позад нас — тьма завязаного недомислу; перед нами — світ миролюбивої науки.

От же, виступаючи під осяйним науковим стягом, не хапаймося співати побідну пісень аж по́ти, поки побачять люде наші добра діла и восхвалять укупі з нами Создателя нашого серця.

Ще не зовсім позад нас та тьма, котру ми самоотверженно знехтували: вона ще густо облягає наш кругозір и вимагає од нас ясних подвигів чоловіколюбства. Спогляньмо ж чоловіколюбивим оком перше всего на моїх критиків, на тих Русинів, що цураюцця историчнеї правди. Сі письменники живуть не

в XIXму, а в XVIIму століті. Тим-то й шкода з ними переборюватись. Не врозумляють їх, як бачимо, навіть і такі доводи, як пофалшовані літописі і повидумувані універсали. Міцно сидять вони у тому шанці, що спорудила їм бескритична историокграфія, і с фанатичною одвагою репетують на весь світ, що українська мұза не сплямувала себе, прославляючи гайдамаччину з її свяченими ножами, Золотою Грамотою і великодұшними харцизяками.

Не тратьмо дорогого часу, не варімо з ними води, а спогадаймо лұчче про те, як постають отакі критики, щоб запобігти сій лихій пшесті.

Постають вони в XIXму столітті ретроградним унаслідуванням жїзні XVIIго століття, а ретроградствують через те, що не бачять нїякого путя в своїй бұдущині. Ось придивімося лишень, милосердим оком до тих шкільних вертєпів, у котрих рұські педагожки вляють і сұшать первоцвіт рұської мблоді: щд там побачимо? Побачимо, що прокієсу, теріку і гірку „шкільну чашу“ подає в нас і тепєр бідолашнім хлопцям та сама схоластична рука, від котрої наші прєдки втекали в козацтво. Побачимо яєно, що ні в порядку знаній, ні в підборі наук, ні в самбму методі навчання не вїдно в воспітателів рұської мблоді навіть і пбмислу про те, щоб знанне в голові юноши організувалоє у дұманне. Боліючи сєрцем побачимо незаєліпленими схоластиккою очїма, що там, де найбільше ўчень знає, там він найменше мїєлить, найменше розуміє.

От из якою підготовкою вихбдить из тємного вертєпа науки-мұки бідолашний рұський пїсьмєнник, потрїтивши на чужї мїєєлі свїжу сїлу само-

рбзвою! и в який же переходить він світ из цвінтарного склёпу, котрий ви величаєте школою? Переходить він у той віроблений мёртвою схоластиккою світ, в котрбму жёнщина, душа семейного и громадянського життя, являецця кўклою, несвідомою ні нау́к, ні иску́ств, ні шіршого пробува́ння серед чужі́х людёй, — шовкбвою, чи перкалёвою кўклою, байдўжливою на всякий прокгрёс, тупбю до всякого ви́шшого на́строю. Переходить у такий світ, де посполіте вббжество (до котрбго Русинів доведено по ізуїцькій прокграмі) не даё ні пільги, ні підпомбги замўченому рутінною працею рбзуму, а перспектіва жїзні не сповняе сёрця ніякими лестівими надїями. Така бо (*nota bene!*) дбля всі́х тих Русинів, що ізуїти погордува́ли іх в XVIму и XVIIму столітті вінародовити. Така дбля тієї твердбї Рўсі, що не притулілась до католіцтва в XVIIIму столітті и зрозуміла (на бідў дїким рбзумом) дороге пра́во своєї націона́льности в XIXму.

Не б́ачивши з рбду їншого світу, опрїч того, котрий не годїцця іна́кше зв́ати, як тёмрявою; не читавши нічо́го, опрїч хиб́а тих книг, що скитаю́цця промі́ж людьмі, мов заблудївши в дрїмўчому борў; с сёрцем пбвним жалію на людзькі крївди и недовїрства до людзької пра́вди, виступа́е полузамўчений у школах гороп́аха Рўсин на арёну публицистики, и як же ви дўмаєте, він почува́ецця посеред ширбкої, вольної арёни слб́ва? Почува́ецця так са́мо, як утіка́ч XVIIго століття, шкільний *ribaldo flagitiosus*, посеред Чбрного Мбря.

Тим же поря́дком жїзні, яким одва́жний, пону́рий и роздратований рибальдо подвизавсь у

XVIIму столітті на полі й на морі, тим самим порядком його рибалдовський потімок вербує нашого часу кругом себе ватагу людей невідомих речі, и ширить між ними свої анахронистичні козакуваті мрії. Так як колись товариш Суліми, Павлюк, и полі королівського помилування на ешафоті, не зрозумів, що козацьке відумане право підлягає правам, заслуженим у всьогосвітній культурі, — так и літературний гайдамака не хоче розуміти нічого, окрім тих диких, татаруватих ідеалів, які перед ним виставила козацька поезія та бескритична историографія.

Коли до сего прибавимо, що и с сторони традиційно ненавидних йому людей багатих и потужних не всі ступили на новий путь життя, показаний роду людському правосудною культурою; коли не закритимемо очей на ті неправди, котрі витворююця в світі під заслоною церковного благочестія, олігархічної государности и громадянської поважности: то образ многострадалної польскоруської старосвіщини побачимо перед собою в свіжих, ярко блискучих, кричущих красках. Перемінялись люде, не перемінялись ні їх напасті, ні їх турботи на життєвському морі.

Кого ж за сі напасті и турботи винуватити?

Нікого, або всіх.

Винуваті й Русині, винуваті дуже за своє розбишадьке буянне серед краю, котрого за собою не вдержали и своїм власним заходом не впорядкували. Винуваті й пані Ляхі за деспотичний надмір свій у перевазі над руською простою, перевазі часто лукавій и ехидній. Для правдивого серця руського, так само, як и для польского, сі обоюдні предків-

ські прбвини такі болючі, мов дві глиббкі рани, на котрі нема ліків.

Чи подава́в коли́ ру́ку кгляді́тор кгляді́-
торові́ пі́слі погі́бельного для обо́х бо́ю? Не
зна́ю. От же нам тре́ба пода́ти, коли́ не х́чемо
сконáти в невóлі на посты́дній арéні, котро́ю зрób-
лено для нас на́шу рідну зéмлю.

Од Русинів шкода́ жда́ти примі́рря: бо вони́,
яко наро́д, систематично при́давлений убо́жством и
послі́дущий у цивіліза́ції між усіма́ Слavyянами, не
здолю́ть підня́тись до само́суду; вони́, в свої́м ва́р-
варетві́, почувáюцця пра́ведними, и в свої́й несвідо́-
мости́ истóрії, яко нау́ки, здаю́цця собі́ пекéльно, не
по лю́даькі́ вкрыв́деними.*) Тре́ба жда́ти кая́ття́ и во-
роття́ од ба́гаччого, од поту́жнійшого, од ви́шшого,

*) Се показу́ють и мо́ї Зо́ли. Ме́лють вони́ давно́
вже перемéлене, и силку́юцця здыскредитува́ти мене́
тим, що до „Кра́шанки“ я не дода́в до́казу мо́їх исто-
ри́чних ви́водів, на котрі́ всі́й дівля́цця, як теля́та на
нові́ двері́.

Зда́ецця, чолові́к, просиді́вши в бібліоте́ках та
в архі́вах десяти́ ро́ків и напеча́тавши оберéмок то́мів,
ма́е пра́во промові́ти до добри́х люде́й на вели́кдень
без цита́т и критични́х аргу́мента́цій. А хто ви такі́,
ви, що позивáєте мене́ и в рокове́ свя́то на диалек-
ти́чній суд? Объя́віте свої́ имена́, и покажі́те науко́ві
пра́ці свої́.

O ribaldi flagitiosi! та я ж через те й при́хав
на підгі́рню Укра́їну, що на дніпро́вій Укра́їні не вільно
міні́ було́ лю́дзького сло́ва промові́ти. И оце́ міні́ до-
велось тут розмовля́ти с теля́тами! Ні́, ма́ю в Бо́зі
наді́ю, що, констату́ючи фа́кти ро́бом ширóкої исто-
ри́чней критики́, ба́чятому кругóм себе́ лу́ччу авди-
то́рню. А з вас уже́ и сам Госпо́дь Бог нічо́го не
зробі́ть: такі́ позабывано́ вам у го́лову цвя́хи.

в прбєвїті, од свїдбмого в давній и новїй політиці.

И справді польска интеллігєнція почала вже зглибока міркувати, якім би то рббом поєднатись їй ис своїм тисячолїтнім вбромом. Не вхбдячи в причини рбзбрату с тією Рўсєю, котра колись давно и своїм рїдним и польским рицарям складала побчесні пієні, quae dumae vocantur, ся благорбдна интеллігєнція чўє тепер, мов однб велике сєрце, що якась нова и немину́ча бїда, погрбжує Полякам од сєго нещасливого рбзбрату в бўдуцині.

„Trzeba chyba być ślepym (піше хтось у „Кгазєті Краковськїй“), aby nie nabyć przekonania, że straszny grozi nam wróg we własnym kraju; my zaś wroga tego lekceważymy, nie obliczamy jego sił i jego potęgi, szydzimy z niego i tych, którzy nam o wpływie moralnym i o zasobach siły brutalnej opowiadają“.

Сей страшний вбром єсть не хто їнший, як той великий Нєтям, чи той тємний Недбмисел, що криєцця в Рўському народї и визирає с кожногo виразу єгб письменного отаманья... Так, панбве брбтте, се вбром, се справді страшєнний, зловіщуватий вбром!

Чим же ви єгб подўжаєте? Чим визволитесь вїт тогб погїбельного Дамбклового мечб, що не знбєте, чи він тне самїх вас по шїї, чи, мбже, вбших дїтєй и внучбток?

Невжє ж бо дўмаєте подўжати свогб вбромга имитбцією тогб необбчного дєспоцтва, на котрє так гїрко нарекаєте в Москбвцині?

Дивлюсь я своїми очїма, як вбші гуманїсти, вбші прокгрєсїєсти и культурники гасбють по всїй Галичинї та хапбють навманї людєй рббом незабў-

того царя Миколая; дивлюсь и киплю серцем у своїй немоготі впиніти їх и задля Русі, и задля самбі Польщи. Плямують вони сим полицейським гасаннем австрійську конституцію, и возводять на висоту мученичества за національну справу навіть и таких людєй, котрі силкувались погасити іскру світу, що засіяла Галичанам з України. А ви сєгò мов и не бачите: бо навіть и ваші либерали знаходять щò сказати в оправданне тогò, чоò не оправдує ні християнське серце, ні політичний розсудок. Хиба ж ревуть напбені воли над пòвними яслами? И чивже ж у всій зоології тільки Русин такий звірїка, що однаково лютує и голòдний и нагодòваний? Не звертайте, панòве братте, на німецьких олігархів своєї необачности; а лóчче поміркуймо вкупі, щò се ви рòбите! Се ж ви поливаєте пòломье олією! Се ви пускаєте воду на колєса тих млинів-вешняків, котрі перемєлюють стародáвні козако-попівські відумки на новий лад!

А щò вийде, панòве Полякі, с сєгò мліва? Як вам здаєцца? Чи то ж вам лєгше бóде рівновáжитись из Руссю тогдї, як вона згодує й немовлѣток своїх, так як її саму згодòвано? Аòò, мòже, думаєте, що сільський пахарь не послухає міського шисаки, и розумнійше свогò кгазєтного отамáння розберє міжнародню справу? Чи, мòже, вповаете до віку и до суду єгò підпòювати, підкупляти та піддурювати вкупі ж Жидами на вибòрах? Чи сподіваетесь давнім їзуїцьким рòбом винародòвити Русь прина́дним католицтвом?

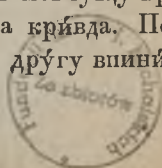
Се все запа́дні під вашими ногами; се підводні скєлі на вашому житєйському морі.

Ні! не переслідуванням письменної темноти руської, а братерською запомогою добробутові народу Руського и щедрим науковим світлом у вертепах мучительки науки запобігнете ви тому лиху, котре вже з вашої власної пресси промовляє до вас голосом Кассандри...

Великодупні люде не перевелись між Поляками. Бо й до мене озвався одін печатно по рїцарські и по християнські, немов би устами великого Яна Замойського:

„Dla osiągnięcia trwałej i rzeczywistej zgody z Rusinami gotowi jesteśmy ponieść nawet znaczne ofiary, bo rozumiemy dobrze, że od tego zależy cała przyszłość nasza“.

Нехай же се слово та станецця ділом. Нехай не говорять міні Русинї, що чували вже не раз та й не два сю польську пісеньку. Несіте, панове браттє, ваші ofiary для рятування темних людєй од легковірности, а псевдопросвічених од гайдамацької философії. Несіте, та й не скупуйте: бо Небесам угідна тільки щедрота повна, щедрота братня. Несіте, та й не лукавуйте: щоб запоможені и освічені Русинї були в вас Русинами, а не Поляками. Несіте, та й не гайтеся, щоб не спізнитись. Бо щиро кажуть вам: що, передсуди передсудами, а правда правдою. Не наскривь руське серце проточїла попівська православна та правовірна хіморода. Ще вонό чує правду по Божому закону природи людзької. От же сю руську придупшену и мовчущу правду тяжко дратує галасувата польська крївда. Порá, цїльна порá одну втихомірити, а другу вшинїти!

• Перед сією „Крашанкою“ вийшла в світ книжка того ж автора, під назвою „Хуторна Поезія“.

Слідом за сією „Крашанкою“ покине друкарню и зъявицця в світі первий том поперекладуваних з британської мови мовою українською „Шекспірових Творів“ („Отелло“, „Троїл та Крессіда“, Комедія Помилки“), а потім печататимецця ще вісім таких томів.

...LUTYM ROKU 1915.

...RZĘZ SANITARYUSZA WOJSKOWEGO.

F

23.266